

Едиција
ПОВЕЉА

Библиотека
ПРЕОБРАЖЕЊЕ

Књига двадесет четврта

Рецензенти
Др Јован Делић /
Др Ранко Поповић
Др Горан Максимовић

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ“
КРАЉЕВО

ЗБОРНИК

ВЛАДИМИР
ЈАГЛИЧИЋ
ПЕСНИК

Уредник
ДРАГАН ХАМОВИЋ

повеља

Бранко Златковић

ЗАВИЧАЈНЕ ПРЕДСТАВЕ У ЗБИРЦИ ПЕСАМА СТУБ ВЛАДИМИРА ЈАГЛИЧИЋА*

Сажетак / У раду се анализира и интерпретира збирка песама *Стуб* (Орашац 2013) Владимира Јагличића у којој завичајна тематика представља једну од најзначајнијих компоненти.

Кључне речи / Владимир Јагличић, збирка песама *Стуб*, завичајне представе, рурално, урбано, традицијски, историјско, национално, родољубиво

На Сретење, 15. фебруара 2013. године, у Орашцу, Владимир Јагличић је заслужено примио Награду „Одзиви Филипу Вишњићу” коју Задужбинско друштво „Први српски устанак” из Орашца додељује традиционално, сваке године, за родољубиво песништво. Тим свечаним поводом објављена је и Јагличићева збирка песама *Стуб* (Орашац, 2013, 165 страна). Међу песмама претежно историјске, националне, родољубиве, политичке и сатиричне одређености, завичајна тематика представља знатну компоненту и исказује се веома слојевито.

Уз нужно навођење неколико биографских података – да је Владимир Јагличић рођен у Крагујевцу, а да је детињство проводио у селима Драчи и у Горњој Сабанци – завичај се у збирци песама *Стуб*, између осталог, испољава и животвори темама детињства. О добу одрастања у

* Рад је настао у оквиру делатности Института за књижевност и уметност у Београду који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

шумадијским селима, лирски субјект у Јагличићевој поезији сведочи носталгично, романтично, бајковито и идеалистички. Тако је за тему песме „Распуст” послужило један ђачки летњи одмор проведен код бабе и деде на селу. Топла атмосфера сеоског дома, уз бабина демонолошка предања, и аркадијски амбијент шумадијског села које врви динамиком биљног и животињског света, те и згодама безбрижне, раздрагане и незаборавне дечје игре, напослетку се, попут илузије, распршује завршним стиховима: „И деси се – неки леп дан, на трен, одмори ме... / Али таквог лета више није било никад” (Јагличић 2013: 132). Слично, и у песми „Патока” поетизовано је сећање на једно сеоско вече уз казан и казанције, такође, проживљено у родном селу песниковог оца – Драчи. Непоновљивост складног тренутка, испуњеног јединством и хармонијом између личног, колективног и завичајног окружења, напослетку се конфронтира националној константи и парадигми – сеобама, растоцима и удесима (22). Пут од личних доживљаја према националним осећањима јесте битна одлика песничког поступка Владимира Јагличића, јер се он сврстава међу оне песнике којима је свакад на уму косовско предање, па је, стога, и његова поезија у најдубљем дослуху с оним важним током српске поезије – од епике, преко дела Петра II Петровића Његоша.

Но, још се у једној ненасловљеној песми (117) експлицитно пева о одрастању. Прва три стиха садрже опис живописног шумадијског крајолика, а три завршна испољавају благотворни утицај завичаја на формирање чврстог карактера и на нелакому природу лирског субјекта, који остаје имун према искушењима „светског сјаја и моћи”. Има ту и адаптације древног мита о Антеју, односно Антају (Grevs 2002: 393–394), који у додиру с тлом добија снагу, а о чему се и, узгред речено, експлицитно пева у четвртном стиху песме „Помен”: „Одлепљен од тла нашег ја завидех Антеју” (Јагличић 2013: 37). Међутим, у контексту целовите збирке, посредни су и остали атрибути завичајног тла. Наиме, у Јагличићевој поезији чита се фасцинација шумадијским

пејзажима у којима варира слика пропланак у чијим је средиштима плод шљиве у цвасти и који је окупан сунцем (26, 124). Ипак, красота шумадијског крајолика у Јагличићевим стиховима не представља лепоту саму по себи – како то често бива у стиховима великог шумадијског поете Добрице Ерића – већ пејзаж представља само оквир испод кога се прониче у дубље слојеве слике. Најпре, у песми „Грумен”, с почетка збирке, стилизована је архаична представа о завичајном тлу – као о стецишту и станишту душа предака (Булат, Чајкановић 2007: 76–77, 104–108). Загледаност у планинске врхове око Крагујевца – Жежељ, Бешњају и Рујевицу – изазива несвесни призив умрлих, чија је моћ посведочена, јер како се то у песми пева: „Велику моћ су освојили мртви / и увек поштуј мистичну им вољу” (Јагличић 2013: 13). Са завичајног, шумадијског терена, слика се, затим, уопштава: „Узми ма који грумен с тла Србије, / мене си, оца свог, у длан узео” (13). У дослуку с култом предака нижу се у Јагличићевим стиховима и описи шумадијских гробаља. У песми, насловљеној „Из Сабаначких елгија”, лирски субјект је опчињен лепотом и дивотним положајима шумадијских сесоских гробаља. Између једнако красних – драчког, ердечког и пчеличког, истиче се гробље сабаначко, „с којим се висина верила / (...) с парцелицама окренутим шуми / што придржава сунце да не падне”. Идилнична слика готово пасторалног предела најпосле се сучи у амбивалентном и хуморноиронијском загробном призору: „Све што устреба ту ти је под руком / а руке нема – њу је кост, већ, снашла” (135). Такође, у песми „Пречица, киша” стилизован је опис гробља у селу Драчи и опеан је погреб песниковог стрица Властимира, негдашњег првог косача Шумадије, а који је у старости прекратио себи муке. Упесмљен је и народни, али и црквени обзор који с прекором гледа на суицид (111).

Такође, типични шумадијски крајолик код лирског субјекта у Јагличићевој књизи *Стуб* потиче рађање и сакралних представа. О томе је реч у стиховима песме „Присег”: „Шљиваци брегом поспали, / међ вама цркве зидати / у зраку, сан је обредни” (26). Како се пева у насловној

песми „Стуб” – домовина је (а што је проширени простор завичаја) света, предачка земља обележена и прошарана изворима, знамењима, белезима, крајпуташима, крстачама, старинама, црквиштима и црквама. Стога се културноисторијска топонимија Шумадије (Недељковић 2000: 43–75) и предање које се испрело око ње испољавају као нека од најиздашњијих врела Јагличићевог тематско-мотивског поетског фонда. У песми „Археолог” простире се поглед с грошничке Градине, висоравни и археолошког налазишта надомак Крагујевца – према шумадијским топонимима – Котленику, Јешевцу, Штурцу и Гружи. Тек расуто камење сведочи о негдашњој насеобини која се, обрасла шумом и недоступна, опире истраживачу да је открије и оживи (Јагличић 2013: 115). Тако без материјалних потврда и без трага, тек у штурим средњовековним изворима и у Јагличићевим стиховима, претрајава успомена и на Некудим, средњовековно утврђење с црквом. У песми је стилизовано и етиолошко предање о његовом постанку на реци Јасеници, код села Придворице (14). Оживљавајући слике средњовековне Шумадије, песник једновремено релативизује и негира и хипотезу о Шумадији као о пустој и густо пошумљеној земљи која се крчевином насељава позно, тек током 18. века – у доба када је Шумадија већ била језгро нововековне Србије. Из тог бурног периода обнове, Јагличић лиризује најмаркантније личности устаничке Шумадије. Посвећујући песму Марици из Маслошева (Златковић 2007: 124–127), у стиховима се испољава сумња или пак одсуство примисли Карађорђевој марици да у њеном трбуху бубри плод који носи смрт мужу и удес сину – а да се, једновремено, њиховом крвном жртвом васкрсава нови живот српском роду (Јагличић 2013: 16). У пустошној и безнадној садашњини, у песми „Поље”, актуелизује се и митски појав безглавог Црног Ђорђа, како би се тело опет спојило с главом и да би се обистинила предсказања, позната у народној традицији, о националној обнови и повратку на Косово. Притом, у ткиво лирске песме транспонована је и басма коју, иначе, изговарају жене које,

дижући сукње, терају алу с туђег поља у море где је њена постојбина (Tolstoj 2000: 5–9). Злочеста неман у песми се страши представом заштитника завичаја, Црног безглава, својеврсног двојника Светог Ђорђа (2013: 18). У песми „Пред Устанак” натуралистички су опевани зулуми Сулејман-паше Скопљака после Хаџи Проданове буне, који су злокобно одјекнули не само у срцу Србије него и „преко седам глувих мора”, а у стиховима се потом лирски драматизује оклевање Милоша Обреновића да коначно приступи подизању Другог српског устанка (19–20). У песми „Јек” се пак чува успомена на крагујевачку завичајност војводе Вука Поповића, легендарног ратника у борбама за ослобођење Србије од Турака (21). Потом, у вези с култом владике Николаја Велимировића у Шумадији сведочи песма „Покрет”, која превасходно чува спомен на одржавање Првог народно-православног сабора који је означио почетак богомољачког покрета и који је одржан у Манастиру Светог Николе у шумадијском селу Драчи током 1926. године (24–25). Присуство песника Ђуре Јакшића, који је учитељвао у шумадијском селу покрај Крагујевца, повод је песми „Сабанта”. У подтексту песме налазе се почетни стихови прве песме коју је Ђура Јакшић саставио у Сабанти, на основу којих се, потом, домишља о његовој унутрашњој драми ослобађања од престоничке таштине. У тој смутњи, док усамљен и грештен борави у сеоској изби, „ко у гробу”, потпору и снагу тек црпе из оближње горе и ђавољег подсмеха (126).

Осим песничких слика руралне Шумадије, Јагличић је једнако изразит поетски хроничар родног града у коме се, током његове сувремене егзистениције, још увек, попут анахроних споменика, сустичу изданци древних и предачких времена, о чему је реч, између осталог, и у стиховима песме „Нико”: „И јесте скоро поруга, / свих идеала слом: / ланац самопослуга / и усамљени дом, / јесмо сред потлеуша / на дедовском тлу остали” (114). У крагујевачком Народном музеју похрањен је као експонат чамац из словенске древности. Његово измештање на безбедније место пос-

лужило је као тема песми „Чамац” и дало је простора игривости и ламенту над недостојном судбином прастарог пловила, несрећно насуканог на копну модерног света, у коме невољно постаје уточиште љубавницима, корисницима опијата и градског отпада. Песма се своди духовитим апокалиптичним и библијским алузијама: „Причувајте тај чамац, у случају потопа” (98–99). Ископавања посмртних остатака подно градског тла тема су песме „Скелети” у којој се злочини комуниста, током 1944. и 1945, сатирично представљају као голем савремени комунално-грађевински проблем: „Ал како ће краниста, када ископа скелет? / Он мора у општину, а тамо се сви хватају / за главе које немају” (88). Такође, нацистички и усташки злочини током Другог светског рата особито су болна и знатна тема Јагличићевих песама у збирци *Сшуб*. У песми „Ветар” – ветар с Шумарица, места погрома Крагујевчана, у коменоративној и алитерациској повезаности, лирски субјект препознаје и на Шушњару, на губилишту код Санског Моста, где су усташе 1941. године убиле 5500 Срба и Јевреја. Солидарна повезаност између Крагујевчана и сународника преко Дрине тема су песме „Трансфузија”, у којој се опевају страхоте недавног рата у Босни и Херцеговини. Остављајући по страни остале веома упечатљиве песме с тематиком ратова у Хрватској и на Косову и Метохији, спомињем само песму завичајне препознатљивости којој је као повод послужила пракса, зачета већ током рата, а потом и устаљена, да становници Крагујевца и Оштре Луке (раније Српски Сански Мост) сваке године путују аутобусима преко Дрине да би једни другима дали крв у тамошњим болницама. Помешане братске крви у месним амбулантима, у слици деветог катрена песме доприносе издашним водостају вена братских градова: „Па крвљу којом пене жиле / што не расу се, већ је збрана, / хује, да не би пресушиле, / Лепеница и снена Сана” (32–33).

Осим тема са експлицитно традицијским и националним конотацијама, као особито подстицајно Јагличићево поетско поље истиче се крагујевачка свакидашњица. Један

призор са крагујевачке пијаце, у песми „Врапци и зрнад”, у којој се гладни дивџани отимају за житарице које трговци продају на тезгама у вршним врећама, послужила је песнику да алегорично представи ширу социјалну слику, у којој је транспонован срушени мит о златном добу и равноправној подели добара међу људима, као и идеја да се још само у дечјем свету искри луча чувара древнога сна о праведном и хуманом друштву (86). Осим деце, у Јагличићевој поезији међу делове пробуђеног друштва спадају још једино маргинализовани појединци. У песми „Ходник”, једна сусетка упорно чисти заједнички стамбени простор који прљају једни те исти некултурни и бахати станари. Чак ни њихове поруге не могу да је поколебају у вршењу незавидне делатности коју она обавља само привидно добровољно, а у бити су у питању несвесна и судбинска прилежност, јер је у песми стилизовано народно веровање о усуду и суђајама (Зечевић 1981: 77–84). У том контексту, на митском плану додељена јој је улога да хармонизује хаос и да твори космос (Meletinski 1983: 215), а у алегоричној равни носилац је људских вредности, те је и старалац тековина хуманих друштвених односа (Јагличић 2013: 73). С оне стране конвенционалног, слично као и у претходној песми, налази се и лик поете у песми „Престо”. У својеврсној варијацији идеје Бодлеровог „Албатроса”, реч је о легендарном крагујевачком песнику који је, без обзира на годишње доба и у друштву паса, пребивао на тргу и продавао сопствене књиге и од тога тек преживљавао. У збиљи, изложен неразумевану и поругама суграђана, песник се у стиховима, пак, поступком инверзије устоличује градским престолом, а детронизује се јавно мњење (77).

Осим луцидних и експлицитнијих стихова који до препознатљивости пружају наговести и идентификују завичајне теме и мотиве у збирци *Сйуб* Владимира Јагличића, такође треба нагласити да ни стихови универзалнијег друштвено-политичког и сатиричког садржаја нису без локалног и завичајног импулса. Међу такве у збирци спадају „Власт”, „Помен”, „Град” и друге песме.

ЛИТЕРАТУРА

- Булат, Чајкановић 2007: Булат, Петар и Чајкановић, Веселин. *Митолошки речник*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Зечевић 1981: Зечевић, Слободан. *Митска бића српских ђрегања*. Београд: „Вук Караџић”: Етнографски музеј.
- Златковић 2007: Златковић, Бранко. *Први српски усџанак у јовору и у џвору – анејдојџе и сродне џријоведне врсте усмене књижевности о Првом српском усџанку*. Београд: Институт за књижевност и уметност; Аранђеловац: Фонд „Први српски устанак”.
- Јагличић 2013: Јагличић, Владимир. *Сйуб*. Орашац: Задужбинско друштво „Први српски устанак”.
- Недељковић 2000: Недељковић, Миле. *Зайиси о Шумаџији*, II. Београд: ЧИН.
- Grevs 2002: Grevs, Robert. *Grčki mitovi*. Beograd: Familet.
- Meletinski 1983: Meletinski, E. M. *Poetika mita*. Beograd: Nolit.
- Tolstoj 2000: Tolstoj, Nikita. „Высходила потаскуха в чем мать родила”. *Erotsko u folkloru Slovena*. Dejan Ajdačić, ur. Beograd: Stubovi kulture.